

64-72-15/1
16.03.2020

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Субін-Кожевнікової Альони Сергіївни
«РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРИ М. ВІННИЦІ
НАПРИКІНЦІ ХІХ – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.»,
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури зі спеціальності 18.00.01 – Теорія архітектури.
Реставрація пам'яток архітектури.

Детальний аналіз дисертації Субін-Кожевнікової Альони Сергіївни «Розвиток архітектури м. Вінниці наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст.» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дослідження архітектури м. Вінниці тривалий час є предметом наукових критичних оцінок. Однак у вітчизняній теорії архітектури трансформації планувальної структури Вінниці та аналіз факторів впливу на вирішення будівель та споруд кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. не отримали належної уваги. Слід відзначити зацікавленість А.С. Субін-Кожевнікової у виборі теми і зверненні до дослідження проблем комплексного бачення архітектурно-містобудівного розвитку Вінниці у ХІХ – першій половині ХХ ст., повніше та глибше розкриває суть формування стійкої планувальної структури історичного міста. Відтак, неналежні оцінка та ставлення до культурної спадщини м. Вінниці спричинили руйнування традиційного розпланувального укладу та пам'яткових архітектурних об'єктів.

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження А.С. Субін-Кожевнікової, предметом якого обрано «розпланувальну структуру міста та стильові особливості архітектури Вінниці». (С.26)

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші досягнення дисертації, варто зазначити наступні результати дослідження, що мають вагому наукову новизну.

Перше, заслуговує наукової уваги сформульовані авторкою основні архітектурно-містобудівні етапи розвитку Вінниці наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст.

Друге, цінними є розкриття історичних передумов та факторів впливу на архітектурно-містобудівний розвиток Вінниці наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст.

Третє, цінним з теоретичних позицій є уточнення властивостей стильових спрямувань в архітектурі Вінниці кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.

Четверте, цінним в практичному аспекті є окреслення характерних ознак типологічних груп будівель Вінниці кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.

П'яте, особливо важливий у даний момент, запропоновані авторкою положення щодо оцінювання стану та проблем збереження архітектурно-містобудівної спадщини Вінниці.

Вважаю, що наукова новизна одержаних результатів сформульована логічно і закономірно, а кількість її складових та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Докладне ознайомлення з текстом дисертації А.С. Субін-Кожевнікової дає підстави стверджувати, що встановлені дисертанткою напрямки, методи, логістика та формальне абстрагування розвитку архітектури м. Вінниці наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. відзначаються ґрунтовністю дослідження. Робота є структурована і логічно викладена.

В дисертації використано стильові та формотворчі концепції ХІХ – ХХ ст.; матеріали виявлення особливостей культурної спадщини Поділля та інтелектуальні ресурси фахової архітектурно-мистецької періодики.

Слід відзначити обґрунтованість дисертаційних висновків, які базуються на поетапному втіленні дослідницьких завдань із застосуванням загальнонаукових емпіричних і теоретичних методів, а також фахових методів: натурних досліджень, графоаналітичного зіставлення, типологічного, композиційного та стильового аналізів.

Слід відзначити сконструйований авторкою алгоритм комплексного дослідження розвитку архітектури, який уможливорює визначення якісних характеристик будівель та визначає основні типологічні групи за: функціональним призначенням, топологічними, планувальними та композиційними вирішеннями.

Джерельна база роботи включає вітчизняні та закордонні позиції. Аналіз теоретико-методологічних основ наукових досліджень виражених у модерних теоретико-методологічних підходах аналізу процесів розвитку архітектури, свідчать про ґрунтовне опрацювання онтології розвитку архітектури м. Вінниці наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. і високий рівень наукової підготовки дисертантки.

Практичне значення результатів досліджень

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у оновленні програм навчальних курсів і напрямів науково-дослідних робіт. Результати та матеріали дисертації рекомендується використати у профорієнтаційній роботі та пам'ятко-охоронній галузі при реставрації цінних об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини. Результати роботи були впроваджені при розробці проектів реставрації пам'яток архітектури місцевого значення: «Ремонтно-реставраційні роботи (капітальний ремонт, реконструкція та реставрація) на пам'ятці місцевого значення «Готель «Савой» на вул. Козицького/Соборна, буд. 34/48 (Ох. №3-Вн) під Вінницький адміністративний суд», ТОВ «МУР»; «Реставрація пам'ятки архітектури місцевого значення «Будинок міської Думи» на вул. Соборній, 67 із пристосуванням під потреби Вінницької міської ради», Вінницька філія ДП «НДІпроектреконструкція».

Аналіз змісту та завершеності дисертації

У вступі ґрунтовно викладено актуальність теми, науково сформульовано мету, яка відповідає обраній темі, та розкрита у завданнях, викладено об'єкт та предмет дослідження, публікації та апробацію наукових розробок. Логічно окреслено систему використаних в роботі дослідницьких методів.

У першому розділі **«Історіографія та методика дослідження процесу розвитку архітектури м. Вінниці»** проаналізовано стан наукових досліджень, праці з теорії та історії архітектури присвячені вивченню загальні закономірності виникнення і розвитку зодчества Поділля. Натомість було зазначено, що «на сьогоднішній день історіографія досліджень Вінниччини налічує значну кількість наукових робіт історично-краєзнавчого характеру, не маючи належного висвітлення проблеми розвитку архітектури міст.» (С. 36)

Ключовим напрямком методологічного осмислення наукової праці авторка обрала теорію шести стадій аналізу архітектурно-просторових змін середовища Вінниці.

У другому розділі роботи **«Загальні тенденції розвитку м. Вінниці»** зафіксовано теоретичні дискурси зміни планувальної структури міста у взаємозв'язку із ключовими історичними етапами. За результатами аналізу джерельної бази визначено головні фактори впливу: 1) політико-адміністративні, 2) соціально-економічні, 3) комунікаційні, 4) природно-ландшафтні, 5) культурно-просвітницькі та нормативні.

Внаслідок систематизації викристалізованих факторів доведено причинно наслідкові етапи просторових змін міста.

У третьому розділі **«Архітектура м. Вінниці наприкінці ХІХ – початку ХХ ст.»** виявлено зовнішні та внутрішні фактори, що вплинули на особливості типологічних груп, архітектурно-композиційні вирішення та формування архітектурної стилістики будівель. Цінним є визначена авторкою статистично-типологічна інформація щодо способів розташування житлових та громадських будівель, а саме: Тип А – будівлі, що формують фронт вулиці (47 об.); Тип Б – будівлі на перехресті вулиць (14 об.); Тип В – будівлі в глибині ділянки (17 об.). В підсумку розділу охарактеризовано чотири стильові спрямування архітектури доби модерну у Вінниці: ретроспективний (модернізовані неостилі, еkleктика) (24 об.); національно-романтичний (4 об.); раціональний напрям (15 об.) та інтернаціональний модерн (6 об.). (С.110-127)

Слід відзначити, що авторка розкрила парадигму історичних стильових прототипів архітектури Вінниці, як синтезуючої системи можливих і найкращих проявів творчої спадщини, візуалізуючи новітній художньо-естетичний образ міста.

У четвертому розділі **«Архітектура м. Вінниці 1920 – 1955-х рр.»** розкрито і проаналізовано практичні втілення ідей та стильових особливостей архітектури 1920 – 1930-х рр. Слід відзначити запропоноване авторкою твердження, що у цей період прослідковується урізноманітнення типології громадських будівель, які є головною репрезентативною групою. Незважаючи на широкий спектр об'єктів цього періоду, у типологічному переліку за нових ідеологічних умов зникають прибуткові будинки, сакральні споруди та особняки. (С. 156) А.С. Субін-Кожевнікова слушно підсумовує, що відповідно до ідеологічної доктрини, архітектура 1945 – 1955-х рр. у Вінниці отримала

«монументальні» риси – акцентування уваги на об'єктах, що мали важливе суспільне значення, в основу архітектурно-художнього образу яких лягли класицистичні форми з декоративними елементами радянської символіки. Цей період характеризується вибіркоvim житловим будівництвом у центральному районі та плановою житловою забудовою нових районів. (С. 157)

У п'ятому розділі «**Стан та проблеми збереження архітектурно-містобудівної спадщини Вінниці кінця XIX – першої половини XX ст.**» з'ясовано, що урбаністичні перетворення другої половини XX ст. знівелювали значення історичної забудови Вінниці. Авторка визначила впливи руйнівного характеру, що призводять до втрати об'єкту: самовільна добудова чи перебудова будівлі; неналежна експлуатація; функціональна адаптація без врахування історико-архітектурної цінності будівлі; знищення автентичних архітектурних елементів; застосування нових деталей, що не відповідають історичному образу будівлі.

Завершується робота розгорнутими і логічними висновками на 6 позицій, які узагальнюють зміст роботи. В результаті аналізу основної частини дисертації, можна констатувати, що в ході виконання дослідження була досягнута мета роботи, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у шістьох статтях опублікованих у наукових фахових виданнях України; одна стаття опублікована в іноземному науковому виданні; три опубліковані в періодичних наукових збірниках, чотири тези наукових конференцій.

Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам ДАК України та «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Основні положення дисертації апробовані на 7-ми наукових конференціях, з них 4 міжнародні. Вважаю, що дисертація пройшла належну апробацію, є самостійною і завершеною науковою працею.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Альоною Сергіївною Субін-Кожевніковою дисертаційного дослідження. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

1. Науково цінним є проведений авторкою порівняльний аналіз містобудівельної діяльності у м. Вінниця наприкінці XIX – у першій половині XX ст. Однак вважаю, що робота значно б виграла, якби авторка доповнила

дослідження аналізом (визначенням основних характеристик) детального планування окремих територій або визначених кварталів. (Садки, Старе місто, Вінницькі хутори, Слобідка Дубицького). Поза увагою залишилася інструментальне наповнення містобудівної діяльності - регуляція та формування червоних ліній, функціональне зонування частин міста, критичне оцінювання вулично-шляхової мережі, благоустрій, ландшафтна архітектура, тощо. Хоча в тексті подано основні характеристики для середмістя у період XVIII – першої половини XIX століть! (С.55)

2. Для усіх трьох визначених етапів авторкою застосовано: «Типологічна характеристика: Тип А – будівлі, що формують фронт вулиці; Тип Б – будівлі на перехресті вулиць; Тип В – будівлі в глибині ділянки.» Можливо варто було назвати це – рядова, кутова(наприклад з кутовими акцентами або без них!) та відокремлена забудова. Адже - архітектурна типологія будівель систематизує основні принципи формування типів будинків з урахуванням їх основних характеристик і особливостей. Архітектурна типологія визначає перелік будівель та їх класифікацію, встановлює параметри норм проектування, складу, розміру і функціонального зв'язку приміщень.

3. Дисертаційна робота охоплює кількісні та якісні дослідження, потужний фактичний матеріал, проте в роботі недостатньо розкрито особливості вуличних архітектурних ансамблів, які можна вважати містобудівними комплексами (вул. Соборна, Театральна, Льва Толстого та ін). Варто було встановити сукупність значень зв'язків і елементів (пропорції та композицію) у складі ансамблю, які визначають його якісну специфіку.

4. В дисертаційній роботі варто було б докладніше окреслити формулювання *«в архітектурі окремих будівель цього періоду (1920 – 1955-х рр) (відзначено прояви авангардних впливів, які підпорядковуються функціональним вимогам (буд. Державного банку, на вул. Соборній, 36).»* (автореферат, С.10). Твердження авторки викликає дискусію, оскільки архітектурне вирішення фасаду не зовсім відображає ідеї та концепції супрематизму або кубофутуризму К. Малевича, О. Архипенка, О. Богомазова, Я. Чернікова, С. Делоне, О. Екстер та інших.

5. В дисертаційній роботі, у розділі 5, варто було б ґрунтовніше опрацювати регулятивну та аксіологічну програму збереження архітектурно-містобудівної спадщини Вінниці кінця XIX – першої половини XX ст. згідно визначених трьох етапів її розвитку.

Натомість, висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та можуть бути враховані авторкою у подальшій науковій та практичній діяльності.

Загальний висновок

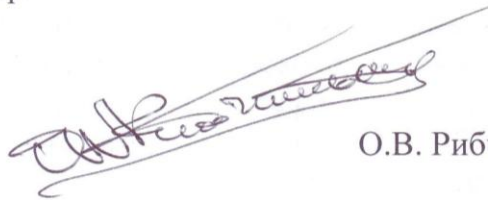
Дисертаційна робота на тему «Розвиток архітектури м. Вінниці наприкінці XIX – у першій половині XX ст.» виконана вперше і поглиблює існуючі знання теорії архітектури. Дисертація є завершеною і самостійно виконаною науковою працею, в якій отримані нові цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему визначення основних етапів і

характерних особливостей процесу розвитку розпланувальної структури та архітектури м. Вінниці наприкінці XIX – у першій половині XX ст.

Вважаю, що дисертаційна робота на тему «Розвиток архітектури м. Вінниці наприкінці XIX – у першій половині XX ст.», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури, відповідає вимогам пунктів 11, 12, 13, «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її авторка – Альона Сергіївна Субін-Кожевнікова – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури. Реставрація пам'яток архітектури.

Офіційний опонент:

Доктор архітектури, професор
кафедри Архітектури
та реставрації,
Національного університету
«Львівська політехніка»

О.В. Рибчинський

підпис доктора архітектури, професора О.В. Рибчинського засвідчую
вчений секретар Національного університету «Львівська політехніка»,
проф. _____ Р. Б. Брилинський

